

Nguyễn Bỉnh Khiêm sinh năm 1491, mất năm 1585, quê ở làng Trung Am, huyện Vĩnh Lại (nay là xã Cổ Am, huyện Vĩnh Bảo, ngoài thành Hải Phòng). Sinh trưởng trong một gia đình vọng tộc (cháu ngoại quan họ Nguyễn Văn Lan) có học vấn, cả hai thân mẫu đều là nhà nho giỏi có văn tài học hành nên Nguyễn Bỉnh Khiêm từ nhỏ đã học theo gia giáo khổ công. Nhưng là phụ mẫu của Nguyễn Bỉnh Khiêm, từng học theo bà là người giỏi giang văn tài và tinh thông đạo lý, từng học s. Ngay từ khi Nguyễn Bỉnh Khiêm cất tiếng khóc chào đời, thầy con mình có một người khác thường, bà đã dạy lòng đạo cho con trai thành một tài năng giúp đỡ, cứu đời. Niềm thôi thúc đó khiến Nguyễn Bỉnh Khiêm sớm tìm được thầy học có đạo cao đức cả là công bần nhàn nhàn Đốc Bổng. Với trí tuệ minh mẫn, thông minh thông minh, lại giỏi thầy giỏi khác nào như rỗng rỗng mây. Nguyễn Bỉnh Khiêm sớm thành tài năng kiệt xuất nổi tiếng. Và sau này, tài học văn uyên thâm cả ông đã vượt xa thầy. Từng học theo Lỗ Đốc Bổng là người giỏi lý học, đã đem sách Thái tử thiên kinh ra dạy cho học trò, nhưng có một người đi trong sách lý Lỗ Đốc Bổng cũng không hiểu được mà chỉ có Nguyễn Bỉnh Khiêm sau này mới tinh thông.

Lên trong một giai đoạn lịch sử nhà Lê suy thoái, các phe phái trong triều đình, chém giết lẫn nhau. Năm 1572, Mạc Đăng Dung cướp ngôi nhà Lê lập ra một triều đình mới. Thế là suốt cuộc đời thanh niên trai trẻ, Nguyễn Bỉnh Khiêm phải sống trong nạn đói, không thi đỗ tài năng. Mãi tới năm 1535. Lúc này đã 45 tuổi, ông mới đi thi. Ba lần thi Hội, thi Đình ông đều đỗ và đỗ Trạng nguyên. Tuy vậy, ông làm quan với tâm trí, nhà Mạc phong chức Tể tướng (chức đứng hàng thứ ba trong bộ Hình). Triều đình nhà Mạc rất trọng Nguyễn Bỉnh Khiêm. Ông hy vọng triều đình nhà Mạc có thể xây dựng lại đất nước. Lúc này, Mạc Đăng Dung đã nhúng tay ngôi cho con là Mạc Đăng Doanh và rút về làm Thái thượng hoàng. Doanh là người ra có chí khí đem lòng. Nguyễn Bỉnh Khiêm, một nhà học uyên thâm, một trí thức dân tộc đã nhìn thấy điếu đó. Và ông hy vọng: với nhân vật này, triều đình mới có thể đưa đất nước thoát khỏi tình trạng rệu rã mà vua tôi nhà Lê và các tập đoàn phong kiến trước đó gây ra.

Những niềm tin đó bắt đầu vơi dần. Là một học giả, học rộng biết nhiều, trong thế ông hay nhắc tới sự thăng trầm "thông minh học bị nạn vì tang đời" (biên xanh biên thành nước ngâu) cả ở đời, ở vớt và cuộc đời trôi nổi như "phù vân". Ông từng xót cho "văn minh" quốc gia và cảm thông sâu sắc tình cảnh của "dân đen", "con đời". Ông từng mong muốn đất nước thanh bình, thái bình. Từng học theo, hình như để tránh những cuộc binh đao khói lửa, từng tàn cho chúng dân và nhìn thấy trước cuộc, "văn minh" cả ở đời trong hoàn cảnh y cả có những lúc không được được được vì cuộc sống khổ, nên khi các tập đoàn phong kiến đến hỏi sách, ông đều bày cho họ những quyển sách khác nhau để gọi là "chân văn". Năm 1568, Nguyễn Hoàng thầy anh là Nguyễn Ưông bề Trữnh Kiêm sát hại, lo cho "sự phồn" nên đã ngầm cho người đi an thân, Nguyễn Bỉnh Khiêm nói: "Hoàn cảnh như thế này, văn đời dung thân" (ngay nói: Đưa vào một đời Hoàn cảnh có thể lập nghiệp được lâu dài). Thế là Nguyễn Hoàng từ chối xin anh là Trữnh Kiêm cho vào trấn thủ đất Thuận Hóa (từ Đèo Ngang trở vào).

T&#i Thăng Long, th&#i y chúa Tr&#nh cũng ra s&#c c&# hi&#p vua Lê và mu&#n ph&# b&#, li&#n cho ng&#&#i hi&# ý ki&#n Nguyễn B&#nh Khiêm. Ông không tr&# l&#i và l&#ng l&#ng đ&#n s&# gi&# ra thăm chùa và nói v&#i nhà s&#: "Gi&# chùa th& Ph&#t thì ăn o&#n", ng&# ý mu&#n khuyên chúa Tr&#nh c&# tôn phò nhà Lê thì quy&#n hành t&#t gi&# đ&#&c. N&#u t&# ý ph&# l&#p s&# đ&#n đ&#n binh đao. Còn đ&#i v&#i nhà M&#c, sau nh&#ng cu&#c chi&#n tranh liên miên, ph&#i b&# ch&#y lên Cao B&#ng th&# th&#, vua M&#c cho ng&#&#i v&# hi&# ý ki&#n Nguyễn B&#nh Khiêm, ông đã tr&# l&#i: "Cao B&#ng tuy thi&#n, kh&# diên s&# th&#" (Cao B&#ng tuy đ&#t h&#p, nh&#ng có th&# gi&# đ&#&c vài đ&#i). Qu&# nhiên, mãi đ&#n năm 1688, sau ba đ&#i gi&# đ&#t Cao B&#ng, nhà M&#c m&#i b&# di&#t. Các truy&#n thuy&#t trên đây mu&#n ch&#ng t&# r&#ng Nguyễn B&#nh Khiêm là ng&#&#i có tài tiên đoán, đo n&#m đ&#&c bí truy&#n c&#a sách Thái &#t th&#n kinh. V&# l&#i còn truy&#n thuy&#t n&#a v&# Tr&#ng Trình v&#i t&#p Trình qu&#c công s&#m ký. T&#&#ng truy&#n trong t&#p sách đó, ông đã tiên tri và bi&#t tr&#&c các s&# vi&#c nhân tình th&# thái, th&#i cu&#c x&#y ra "năm trăm năm sau". Th&#c, h&# th&# nào, còn là v&#n đ&# c&#n ph&#i nghiên c&#u kh&#ng đ&#nh hay ph&# đ&#nh c&#a các nhà h&#c gi&# Vi&#t Nam sau này đ&# tr&# l&#i giá tr&# x&#ng đáng cho Nguyễn B&#nh Khiêm. Đ&#&#ng nhiên, m&#t đ&#i u c&#n kh&#ng đ&#nh: Nguyễn B&#nh Khiêm th&#t s&# là nhà h&#c gi&# "th&#&#ng thông thiên văn, h&# tri đ&#a lý, trung tri nhân s&#" (trên tr&#i hi&#u thiên văn, đ&#&#i đ&#t t&#&#ng đ&#a lý, &# gi&#a hi&#u con ng&#&#i).

Nguyễn B&#nh Khiêm đã đ&# l&#i cho h&#u th&# nh&#ng tác ph&#m văn th&# có giá tr&# nh&#: T&#p th&# B&#ch Vân (g&#m hàng trăm bài th&# ch&# Hán còn l&#u l&#i) và hai t&#p: Trình qu&#c công B&#ch vân thi t&#p và Trình qu&#c công Nguyễn B&#nh Khiêm thi t&#p hay còn g&#i là B&#ch Vân qu&#c ng&# thi (v&#i hàng trăm bài th&# ch&# Nôm). Th&# Nguyễn B&#nh Khiêm giàu ch&#t li&#u hi&#n th&#c, mang tính triết lý sâu xa c&#a th&#i cu&#c. Ông phê phán gay g&#t b&#n tham quan ô l&#i hút máu, hút m&# c&#a dân. Th&# ông còn truy&#n đ&#t cho đ&#i m&#t đ&#o lý đ&#i nhân x&# th&#, đ&#o vua tôi, cha con và quan h&# b&#u b&#n, hàng xóm láng gi&#ng. Đ&#c th&# ông là th&#y c&# m&#t t&#m lòng lo cho n&#&c, th&#&#ng đ&#i, th&#&#ng dân, và m&#t tâm h&#n su&#t đ&#i da di&#t v&#i đ&#o lý: "Tiên thiên h&# chi &#u phi &#u, h&#u thiên h&# chi l&#c nhi l&#c" (lo tr&#&c cái lo c&#a thiên h&#, vui sau cái vui c&#a thiên h&#). Vì th&# khi v&# &#n, ông v&#n m&# tr&#&#ng đ&#y h&#c, mong đào t&#o cho đ&#i nh&#ng tài năng "kinh bang t&# th&#". H&#c trò c&#a ông cũng có ng&#&#i tr&# thành danh t&#&#ng, Tr&#ng nguyên nh&#: Phùng Kh&#c Khoan, L&#&#ng H&#u Khánh, Nguyễn Quy&#n...

Có th&# nói &# th&# k&# 16, Nguyễn B&#nh Khiêm là nhà triết học l&#n c&#a Vi&#t Nam. T&# t&#&#ng triết học c&#a ông "không b&#n tâm đi vào xu h&#&#ng duy lý... đi tìm khái ni&#m b&#n th&# lu&#n nh&# Lão T&#, nh&# triết học Ph&#t giáo hay cái phóng nhi&#m nhi&#u lúc đ&#n ng&#y bi&#n c&#a Trang T&#. Ông hi&#u sâu s&#c triết học T&#ng Nho nh&#ng không đi vào s&# câu n&# v&#n v&#t, không lý gi&#i quá sâu cái lý, có khi r&#c r&#i, ho&#c ch&# s&#i tóc làm t&# đ&# tìm hi&#u, bi&#n gi&#i nhi&#u th&# m&# h&# r&#i r&#m trong nh&#ng khái ni&#m h&#n t&#p đó. V&#i s&# uyên thâm v&#n có, ông đ&#&c tri&#u đình nhà M&#c và sĩ phu đ&#&#ng th&#i phong là Trình tuy&#n h&#u, t&#c là m&#t v&# H&#u t&#&c kh&#i ngu&#n dòng su&#i triết học c&#a h&# Trình (t&#c Trình Di, Trình Hi&#n - hai nhà triết học khai phá ra phái L&#c Đ&#&#ng c&#a T&#ng Nho), ho&#c đ&#i còn g&#i ông là c&# Tr&#ng Trình. Tuy v&#y, triết học c&#a ông là triết học đã đ&#&c s&#ng đ&#y, bi&#u hi&#n trong th&# nh&# s&# gi&# ý mách b&#o c&#a cu&#c s&#ng th&#c ti&#n. Ông ch&#t l&#c t&# trong nh&#n th&#c triết học mà mình thu l&#&m đ&#&c, phép bi&#n ch&#ng nhìn bên ngoài có v&# nh&# thô s&# đ&# gi&#i đáp nhi&#u hi&#n t&#&#ng t&# nhiên và xã h&#i n&#y sinh &# quanh mình. Trong th&# ông, ngoài m&#t triết

Nguyễn Bỉnh Khiêm (1491 - 1585) nhà thông thái triết học lớn

Tác Giả: Saigon Echo s&#u t&#m

Chúa Nhật, 19 Tháng 4 Năm 2009 21:45

Lý nhân sinh, n&#i b&#t lên nh&#ng suy ng&#m chiêm nghi&#m, đức k&#t nh&# mu&#n v&#n lên khái quát "lu&#t" đ&#i b&#ng nh&#ng ph&#m trừ triết học. Vì lẽ đó, ông r&#t hay dùng đ&#n nh&#ng c&#p ph&#m trừ đ&#i lập nh&#: đen - trắng, t&#t - x&#u, đ&#y - v&#i, sinh - di&#t, vuông - tròn, đ&# giải bày quan niệm triết lý nhân sinh của mình.

Tuy nhiên, "m&#t học n&#ch&# đ&#nh&#n th&#y trong t&#t&#ng triết học của Nguyễn Bỉnh Khiêm là tuy n&#m đ&#c phép biện chứng, nh&#ng v&#n n&#ng v&# duy tâm. Quan niệm vũ trụ phát triển của ông còn nằm trong khung tròn khép kín của phép là vòng tròn xoay &#c. Đó là sự phát triển tuần hoàn, là cái phép biện chứng của Chu đ&#ch... ông đã nh&#n đ&#c trong n&#n giáo d&#c Nho học đ&#ng thi, cũng v&#i phép biện chứng thô sơ của Lão Tử trong Đạo đ&#c kinh. Đó cũng là nh&#ng học n&#ch&# đ&#ng nhiên của r&#t nhiều nhà triết học đ&#i" (Đào Thái Tôn).

Nhìn &#i toàn bộ tiến trình lịch sử và con người thì k&# 16, Nguyễn Bỉnh Khiêm(1) xứng đáng là "cây đ&#i thi", nhà học giả, nhà triết gia của thế kỷ.